

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

عنوان

کاهش ارزش پول و پیامدهای فقهی آن

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر عادل ساریخانی

استاد مشاور

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر سید اسدالله محمودی

نگارنده

منصوره غلامی

سال تدوین

۱۳۹۴

تحمیدیه

الهی!

تو را سپاس که عشق به آیات نورانی خود را در دل های ما قرار دادی . و ما را به سوی شناخت علوم و معارف آن سوق دادی .

معبود! یاریمان کن تا پله های منتهی به تو را طی کنیم و دستان را بگیر تا نفس هایمان با یاد تو بر آید .

مهربان! روی از ما مگردان تا روحمان مهر تو را در بلندای کلام وحیت احساس کند و ریسمان ناگستنی را که از عرش به فرش رسیده ، چنگ زند .

کریم! ذره ذره هستی مان را از نور کلامت روشنی بخش و ما را به حال خود وامگذار .

آمین

اگر لایق تقدیم باشد تقدیم به :

بزرگ اسوۀ زنان عالم حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها)

و

دخت گرانقدرش حضرت زینب کبری (علیها السلام)

تقدیر و تشکر

حضرت حق را شکر و سپاس می گویم که مرا به سمت علم و دانش سوق داد. او را سپاس که هر توفیقی در گرو لطف و عنایت اوست. اکنون که به یاری او توانسته ام تلاشی هر چند ناچیز در راه کسب دانش به انجام رسانم، بر خود لازم می دانم، از تمام اساتیدی که در طول تحصیل، علوم دینی را به من آموختند، تقدیر و تشکر کنم و با تشکر ویژه از استاد بزرگوار حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر عادل ساریخانی که راهنمایی اینجانب را در تدوین و نگارش این رساله به عهده داشتند و همواره و در هر زمان از رهنمودها و راهنمایی های ایشان بهره مند بوده ام. همچنین از استاد ارجمند حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر سید اسدالله محمودی که قبول زحمت نموده، سمت مشاوره این رساله را برعهده داشتند و با صبر و حوصله فراوان در تدوین این رساله یاری رسان بنده بوده اند کمال تشکر و امتنان را دارم. و با تشکر ویژه از همسر بزرگوارم جناب آقای استاد علی شیخی دانشجوی دکترای اقتصاد که با راهنمایی های علمی خود و تهیه منابع یاری رسان این جانب در تدوین این رساله بودند. از مسئول محترم پژوهش، سرکار خانم کرمی که در این مجموعه، بنده حقیر را یاری نمودند، تشکر و قدردانی می نمایم.

همچنین جا دارد از پدر و مادر عزیزم که در امر تحصیل بسیار مرا یاری کردند و همواره در فراز و نشیب های مشکلات تحصیل پشتوانه و مشوق من بودند، بی شائبه ترین و خالصانه ترین ارادت ها را تقدیمشان کنم. در پایان از فرزندان عزیزم و خواهر خوبم که مرا در طول تحصیل، صمیمانه و صبورانه همراهی نمودند، سپاسگزارم.

۷- مهمترین عاملی که فقها از آن برای عدم جبران کاهش ارزش پول استفاده کرده و به آن استناد کرده اند حرمت ربا است و جبران کاهش ارزش پول را مصداق ربا می دانند. با ادله زیر می توان اثبات کرد که جبران کاهش ارزش پول ربا نیست:

اولاً: عدم جبران کاهش ارزش پول با فلسفه های تحریم ربا سازگاری ندارد. ثانیاً: کاهش ارزش پول موضوعاً از مصادیق ربا شمرده نمی شود.

۸- رعایت قاعده عدل و قسط و عدم ظلم در حق دیگران از اموری است که عرف، عقل، آیات و روایات برآن تأکید و تصریح دارند و از امور ضروری و بدیهی دین اسلام است. درهرمورد از امور زندگی از جمله در باب دیون و معامله ها این قاعده باید مراعات شود. رعایت این قاعده هنگامی که ارزش پول کاهش شدیدی می یابد، در صورتی ممکن است که معیار در بازپرداخت، قدرت خرید حقیقی پول باشد؛ و گرنه از قلمرو عمل به عدل و قسط خارج، دچار ستم آشکار می شویم.

۹- ادای دین، امری عرفی است. در جوّ تورمی و هنگامی که ارزش پول به شدّت کاهش می یابد، باید دید، عرف چه چیزی را ادای دین می داند. اگر کاهش ارزش پول شدید باشد، به یقین عرف، وقتی مدیون بری الذمه می شمارد که ارزش حقیقی پول را ملاک قرار دهد و آن را به دائن بپردازد؛ در غیر این صورت، یعنی اگر مدیون ارزش اسمی را بپردازد، عرف عام او را بری الذمه نمی داند و باز پرداخت قدرت خرید حقیقی پول را زیادی و ربا نمی شمارد.

فهرست منابع

قرآن کریم

منابع فارسی

- ۱- اخوی، احمد، اقتصاد کلان «کاربردی»، تهران، نشر بازرگانی، چاپ چهارم، ۱۳۷۸
- ۲- باطنی، محمد، بررسی فقهی و حقوقی تأثیر تورم در باز پرداخت دیون، تهران، ساجد، چاپ اول ۱۳۷۷
- ۳- بیضائی، ابراهیم، اقتصادپول، بی جا، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه هوائی، ۱۳۷۳
- ۴- پژوهان، جمشید، پول و ارز و بانکداری، چاپ چهارم، دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۷
- ۵- جر، خلیل، فرهنگ لاروس، ج ۱، ترجمه محمدطیبان، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۷۹
- ۶- دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، مبانی اقتصاد اسلامی، چاپ اول، تهران، سمت، ۱۳۷۱
- ۷- زمانی فراهانی، مجتبی، پول و ارز و بانکداری، بی جا، چاپ اول، ۱۳۷۱
- ۸- سبجانی، حسن، نظام اقتصادی اسلام، چاپ اول، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳
- ۹- -----، دغدغه ها و چشم اندازهای اقتصاد اسلامی، چاپ اول، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۰
- ۱۰- سرافراز، علی اکبر، و فریدون، آذرمانی، سکه های ایرانی، چاپ اول، تهران، سمت، ۱۳۷۹
- ۱۱- سرلک، احمد، پول ارز و بانکداری، چاپ دوم، همدان، نور علم، ۱۳۸۶
- ۱۲- شیخ الاسلامی، سید حسین، غررالحکم و دررالكلم، ج ۲، قم، انتشارات انصاریان
- ۱۳- عباس حاجی، جعفر، مکتب اقتصادی اسلام، ترجمه: سید محمد کاظم رجایی رامشه و محمد مهدی کرمی، چاپ اول، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰
- ۱۴- فرهنگ، منوچهر، فرهنگ بزرگ علوم اقتصادی، ج ۲، تهران، نشر البرز، چاپ اول، سال ۱۳۷۱
- ۱۵- قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۱، چاپ یازدهم، تهران، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، ۱۳۸۳
- ۱۶- قره باغیان، مرتضی، فرهنگ اقتصاد و بازرگانی، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، چاپ دوم، ۱۳۷۶
- ۱۷- کاتوزیان، ناصر، اموال و مالکیت، چاپ اول، تهران، مؤسسه نشر یلدا، ۱۳۷۴
- ۱۸- کرمی، محمد مهدی، و محمدپورمند، مبانی فقهی اقتصاد اسلامی، چاپ دوم، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۱
- ۱۹- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۳ و ۲، چاپ اول، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴

۲۰- موسایی، میثم، ربا و کاهش ارزش پول، چاپ اول، تهران، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس،

۱۳۸۳

۲۱- مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، چاپ نهم، قم، صدرا، ص ۲۰۳

۲۲- میشکین، فردریک، اقتصاد پول، بانکداری و بازارهای مالی، ترجمه: احمدشعبانی، چاپ اول، تهران،

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، ۱۳۹۰

۲۳- -----، پول، ارز و بانکداری، ترجمه «دکترعلی جهانی و دکترعلی پارسایان»، قم، چاپ

مهر، چاپ پنجم، ۱۳۸۵

۲۴- موگهی، عبدالرحیم، احکام ازدواج، طبق فتاوی و نظریات امام خمینی (ره)، چاپ اول، تهران،

انتشارات شفق، ۱۳۷۰

۲۵- نظری محسن، مبانی علم اقتصاد، چاپ دوم، تهران، نگاه دانش، ۱۳۷۸

۲۶- هدایت نیا گنجی، فرج الله، حقوق مالی زوجه، چاپ اول، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی،

۱۳۸۵

۲۷- یوسفی، احمد علی، ربا و تورم، چاپ اول، مرکز نشر آثار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۱

منابع عربی

۱- اردبیلی، احمد بن محمد (مقدس اردبیلی)، مجمع الفایده و البرهان، ج ۸، چاپ اول، قم، موسسه نشر

اسلامی، ۱۴۱۱هـ.ق،

۲- ابن بابویه، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، ج ۳، چاپ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به

جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ق

۳- ابن خلدون، عبدالرحمن بن خلدون، مقدمه تاریخ ابن خلدون، چاپ دوم، بیروت، دارالفکر، ۱۴۰۸هـ.ق

۴- ابن منظور، ابوالفضل جمال الدین محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۴، چاپ اول، بیروت، دارالاحیاء

التراث العربی، ۱۴۰۸هـ.ق

۵- انصاری، مرتضی، النکاح

۶- تبریزی، میرزا جواد، صراط النجاه، قم، دارالفکر، بی تا، ج ۱

۷- حسینی روحانی، سید محمد صادق، المسائل المستحدثه، چاپ چهارم، قم، موسسه دارالکتاب، ۱۴۱۴ق

۸- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۶، ۱۸، ۱۷، ۱۲، چاپ چهارم، دارالاحیاء التراث العربی، ۱۳۹۱ ق

- ۹- حلی، محمد ابن ادريس، السرائر، ج ۲، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۰هـ ق
- ۱۰- حلی، حسن بن يوسف بن مطهر، مختلف الشيعه، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۷۱ ق،
- ج ۵
- ۱۱- خمینی روح الله، تحرير الوسیله، ج ۲، قم دفتر انتشارات اسلامی
- ۱۲- راغب اصفهانی، ابی القاسم حسین بن محمد بن فضل، مفردات فی غریب القرآن، تهران، دفتر نشر الكتاب، ۱۴۰۴ ق
- ۱۳- سیوطی، جلال الدین عبدالرحمن بن ابی بکر، و جلال الدین محمد بن احمد، محلی، تفسیر جلالین، بیروت، دارالمعرفه، بی تا،
- ۱۴- الصدیقی، ابراهیم، تحرير القواعد الفقهيہ، قم، مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران، جزء اول،
- ۱۵- طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان، ج ۱۶، قم، جامعه مدرسین
- ۱۶- طباطبائی، محمد کاظم، ملحقات عروه الوثقی، ج ۲، مطبع الحیدری، ۱۳۷۷
- ۱۷- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، ج ۲، بیروت، داراحیاء التراث، العربی ۱۳۷۹ ق
- ۱۸- عاملی، زین الدین (شهید ثانی)، مسالک الافهام، ج ۳، قم، مؤسسه معارف اسلامی، ۱۴۱۴هـ ق
- ۱۹- فضل بن حسن، طبرسی، مجمع البیان، ج ۵، چاپ دوم، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۰۸ ق
- ۲۰- فیروز آبادی شیرازی، محمد بن یعقوب، قاموس المحيط، ج ۲، بیروت، الرساله، ۱۴۰۷ ق
- ۲۱- کرکی، علی بن الحسین، (محقق ثانی)، جامع المقاصد فی شرح القواعد، ج ۴، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت (علیهم السلام) الاحیاء التراث، ۱۴۰۸هـ ق
- ۲۲- کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب، الاصول من الکافی، ج ۳، چاپ چهارم، بیروت، دارصعب و دارالتعارف، ۱۴۰۱ ق
- ۲۳- -----، الکافی، ج ۵، چاپ چهارم، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق
- ۲۴- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۲۹ و ۹۳، چاپ دوم، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق
- ۲۵- مکارم شیرازی، ناصر، القواعد الفقهيہ، ج ۲، چاپ پنجم، قم، مدرسه الامام امیر المومنین (ع)، ۱۳۸۰
- ۲۶- مکی العاملی، محمد بن جمال الدین، (شهید اول)، الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیه، ج ۲، قم، مؤسسه اسماعیلیان، ۱۳۷۵
- ۲۷- نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام، ج ۱۱، داراحیاء التراث العربی، بیروت

مقالات، سایتها

- ۱- آصفی، محمد مهدی، مجله فقه اهل بیت، سال دوم، ۱۳۷۵، شماره ۷
- ۲- ایزد پناه، عبد الرضا، فصلنامه فقه اهل بیت، شماره هفتم، سال دوم، پاییز ۱۳۷۵
- ۳- بصیری، مهدی، «کاهش ارزش پول و راههای جبران آن»، مجله گفتمان حقوقی، شماره های ۱۰ و ۱۱، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۵
- ۴- حسینی، سید هادی، «حکمتهای تحریم ربا»، فصلنامه اقتصاد اسلامی، بهار ۱۳۸۱، شماره ۵
- ۵- رضوانی، «نظر خواهی از فقهاء پیرامون مسائل فقهی، حقوقی ناشی از کاهش ارزش پول»، فصلنامه رهنمون، شماره ۶، پاییز ۱۳۷۲
- ۶- شمس، سید حسین، «احکام فقهی پول» فقه اهل بیت سال سوم، ۱۳۷۶، شماره نهم
- ۷- شهیدی، مهدی، سقوط تعهدات، شماره ۱۶، چاپ چهارم، نشر حقوقدان، ۱۳۷۷
- ۸- طاهری، حبیب الله، «ضمان کاهش ارزش پول از دیدگاه فقه و فقهاء»، مجله مجتمع آموزش عالی قم، سال سوم، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۸۰
- ۹- قراملکی، مظهر، ودیگران، «خسارت دیرکرد از منظر فقه» مجله علمی پژوهشی مقالات و بررسیها، زمستان ۸۶، شماره ۸۶
- ۱۰- معرفت، محمد هادی، فقه اهل بیت، سال دوم، ۱۳۷۵، شماره ۷
- ۱۱- هاشمی شاهرودی، سید محمود، «احکام فقهی کاهش ارزش پول»، مجله فقه اهل بیت، شماره ۲ و ۷، تابستان ۱۳۷۴
- ۱۲- یوسفی، احمد علی، «بررسی فقهی نظریه های جبران کاهش ارزش پول» فقه اهل بیت، سال هشتم، شماره ۳۱
- ۱۳- -----، «جبران کاهش ارزش پول در دیون و روابط مالی» مجله اقتصاد اسلامی، شماره ۶، تابستان ۱۳۸۱
- ۱۴- «استفتائات پیرامون کاهش ارزش پول»، دادرسی، شماره ۱۷، آذر و دی ۱۳۷۸
- ۱۵- فقه اهل بیت سال سوم، شماره نهم
- ۱۶- سایت اینترنتی: www.Irandoc.ac.ir
- ۱۷- سایت اینترنتی: www.noormagz.ir